

Rafiq Tağı

Uşaqılıqda çox əziyyət çəkənlər görmüşəm ki, ölməyib. Əziyyəti əvvəl görənlər elə axıracan görür.

Ot yığımı vaxtı Bilal kişiylə qonşu düşəndə, atam onu, ya o, atamı, səkçədə gətirdikləri bumbuz suya, ya nanəli ayrana qonaq edərdilər. Ətrafda qadın xeylağı gözə dəymədisə, qurşağacan soyunan bu kişinin qıvrım əzələlər oynayan bədənini suyu, ya ayrıntı torpaq çatı kimi sümürərək özünə çəkərdi. Ayıb olmasın, bu bədənə sayəsində beş-altı uşaq dünyaya gəlmişdi. Həyatındakı saygınlıqdan "uzunömürlü"ydü. Dünyasında o nə bir inək, nə bir camış satar, öldürəsən, nə dana, nə bir qoç kəsərdi. Hətta Qurban bayramlarında da. Bəzi qarayaxalar daldada adını "kafir" çağırırdısa da, o, fəxrli deyərdi: hər il bu bayramda bir dana, ya bir qoç xilas edir. Çünki onların heç birindən ayrılmaq istəmir.

Onun var-dövləti çoxalıb-çoxalıb, heyvanlar yalnız özü brüssellozdan-dabaqdan, ya xəfənəkdən tələf olduqca azaldı.

O, tanqahın bu cür çoxalıb-azalmasına gülə-gülə tamaşa edərdi.

Uşaqları sarıdansa arın-arxayındı: həyatları hələ qabaqda. Öz həyatı arxada qalmışdısa da, buna heyfəsilənmirdi, əsas - uşaqlardı.

"Ot tayası ili"

(hekayə)

Bilal kişidə alın yazısıydı bu: hər il qırımızı bir yay ayında, tövlədən yol tərəfə, qızıl inəkləri rəngində ot tayası qoymaq. Ot tayası qum saati kimi ot tayası ili idi.

Görən, onun ömründən neçə ot tayası ili qalır...

Uşaqlarsız, mal-qarasız Bilal kişi neylərdi - onu uzaq səyahətlərə çıxan, kurtortlar gəzən fərz etmək çətin peşədir.

Kişi gecə-gündüz qocalır, amma nə yaxşı, dəmir əzələləri də işindən qalmır. Dişləri atma, əzələlələri - əvvəlkilər. Elə bil onları yaxşı zavod buraxıb; köhnəlmək bilmirdilər.

Ta çalışır da ot tayası illərinin özülünü Həmidlə bir qoysun; onu oğulla öyünmək ehtiyacı duyduğundan köməyə çağırırdı.

Həmid gedib, getməyə bilmədiyi, ehtiyacını çəkib gələndən sonra, artıq dəliqanlıq borcunu da ödəmişdi: beş-üç toyda dava saldı, milislə üzləşdi. Milislə üzləşmək bizim adamların gənclikdən ən şirin xatirəsidir. Evlənməklə hər şey bitdi.

Toy - hər şeyə nöqtədir. Sonra eynilə atası kimi ömür sürməyə başladı. Onun üçün də ot tayası illəri sarı muncuqlar kimi yan-yana düzüldü. Beşcə dəqiqəyə yumurta bişirən qızmar günlərdə onun bədəninin çəkdiyi zülmələr də atasının kına bənəyər, parıldayan dərisində tər puçurlayardı.

Atası onun qabaqdakı qocalığı, o, atasının arxadakı cavanlığı idi.

Savadı necə qıvcırmışdısa, Həmid "Lenin" sözündəki iki "n"-dən birini "l" bilirdi - "Lelin". Bir vaxt şüarı buydu: biz Lelin yoluyla gedirik. Elə ki uşaqları daldala düzüldü, belə sözləri tərgitdi. "Ard-

baard gələn balalarım əşq olsun!" - parad qəbul edirmiş kimi doğulan uşaqlarını həyətdə salamlayardı.

Nəçisən, soruşana da - "texnika sahəsindəyəm", deyərdi. Atası dəmirçi idi (mən ona uzun nizələrə oxşar otçəkənlər düzəltmişəm), özü isə elektromontyor oldu. Onun diliylə desək - tokçu. "Tokçu"luğundan çox razı idi. Naşükurlük nə lazım, cibxərcliyi də olur. Bir tək toyxananın işığını çəkməklə iki-üç ayın "paprızpulu"su birdən çıxır.

Həmid "şotçık"ın işini kinolent qırığı, ya nazik tel keçirməklə dayandıranların "atalarını yandırmaq üçün" evlərindəki bütün işıq "toçka"larını qeydə alırdı. Qıraqları əzik, vacib vərəqləri gah yuxarı, gah aşağı küncdən qatlanmış bloknotunda yazırdı: Əşrəf -7, mötərizədə - (yeddi) labuqqa, 2 (iki) elektrəplite. Bəzən rəqəmləri ixtisara salıb keçirdi sözə: Qulam - bir ədəd televizor, bir - xolodnik... Bu əsnada heç kəs də ondan qorxub-çəkinməzdi. Onu tək-cə sevə bilirdilər deyə, eləcə sevərək də, şəfəqlənən "labuqqa"lar kimi işıqlı üzlərini ona sarı çevirər, guya acıqlı hərəkətlərini təbəssümlə seyr edərdilər.

- Ay Həmid, sən elə "bir qurulu ev" yaz, qurtarsın getsin də-ə, xörək soyudu axı.

- Biz xörək yemirik. Özü də "ev" işığa dair termin deyil.

- Niyə? Bə "ev" elə bir televizor, bir soyuducu demək deyil?

- Elə şey yoxdu, siz evlər görməmişsiniz ki, içində iki-üç televizor, üç-dörd soyuducu olur. Gör neçə rozetka elə burda getdi.

- Di yaxşı, gəl otur əvvəl bir çaylayaq, eynin açılısın... A-az, əlli tərpinin, nəyiniz var orda?!

Cərimə bozbaşla, əksərən də balıqplovla bitirdi. Hamı əzbər bilirdi ki, Həmiin ölümü balıq-plovdur. Düzdü, boranı-mərcili plova da yox deməzdi.

Qazancı əsasən yay-payızda, toy mövsümündədir.

Yay-payızın bircə məhərrəmliyi olma-ya.

Atası kimi indi onun da beş-altı züryəti var; bəbək qalmalı işdi, qızlı-oğlanlı hamısına "davamçım" deyir. Həmid Bilal kişinin təkrarıydısa, uşaqları - onun öz təkrarı. Oxşar göz-qaş, burun-qulaqlar sirri-xuda şeylərdir.

Yəqin Bilalla Həmid müxtəlif əyyamları görmək üçün bir-birindən aralı doğulmuşdular.

Göylərdən növbəti belə enəndə, o, səhv-düz, gəib Həmidə tutdu. Sinəsində ağrı-yanğı necə oturdusa, o, evin alt gözündəki həsir döşəli palçıq döşəməyəcə xıxdı. Feldşer gəlib atasına pıçıldadı ki, ola bilsin, infarktdı və nədənsə, vitamin vurmağa başladı.

Həmid gözgörəsi gedər-gəlməzin qıraqları qırılmış məşum qayığına mindirildi.

Bilal kişi - "yuxarıda Allah, aşağıda sən", deyə-deyə, fırtına kimi feldşerin başına fırlanır, xəstədən çox onun qadasını alırdı. O, feldşerin iynə qaynatmağında, pambıqlı və spirt iynə ümidverici bir əlamət görürdü.

Həmid də səsi çıxandan-çıxana, indidən feldşərə öz razılığını bildirir, səsi

çıxmağını bu faydalı işə sərf edirdi. Builki ot tayası ili bir neçə gün əvvəl girmişdi.

Sabahı hamı ayılıb gördü Həmid yoxdur: cismi-cəsədi var, özü yox. Vəsiyyət ölənə yaraşıqdır, onusa da eləmədi. Cəsədə baxanların matı-qutu qurumuşdu: bu, Həmidisə, niyə heç nə deməsin, yox, Həmid deyilsə, bə niyə onu Həmid tanıyıblar?

"Bəs mən?" - Bilal üzündəki bu sualla, tez-tez ağır yumruqlarını başına vurur, iri addımlarla da ortalıqda iti-iti gəzirdi.

"Başına vurma, qan sızır", ona nəsihət edirdilər, di gəl, bu, bir az da üstünə qoyurdu. Axı, Həmid niyə fərli oğul çıxmasın; qabağa keçdi, onun yerinə öldü. Qoca qalır, cavan ölür. Bu işdə Allahın məqsədi ona çatmırdı. Bilal adlı adam Həmid adlı oğlundan əvvəl doğulubsa, canı çıxmalı, ondan əvvəl də ölməlidir. Yoxsa bu nədi belə? Bilal öz məntiqini Allahından düzgün sayırdı. Axı, bu uzunluqda ömrü neynir o? Çaxıb heç ölmez.

"Bəs mən?..."

Bilal kişinin ot yığımı vaxtı vaxtı çəkdiyi əziyyətləri göz gərəkdi görə: tər bədənində ağ milçək kimi gəzər, milçək bədənində qara tər kimi görsənərdi.

Qəfil oğul ölümünü heç kəs görmür. Fələk xam adam tapmışdı; yəqin bilirmiş də ki, Bilal o dərddə lal-dinməz çəkəcək. Onsuz bütün ömrü boyu hər dərddə o, heykəllər kimi səssiz çəkib. Bir başqasının az-maz qanı qalxar, vay, bundan külli-aləm xəbər tutar.

Onun iç-içəli lap çürüyərsə də, bunu bir insan oğlu bilməzdi. İndi əlinə lap girəvə düşdü. Daha o, azar-bezara ancaq sevinəcək. Xəstəliklərin tezöldürə-nini arzulayır.

... Gələn ot tayası ili gəlməz daha. Qaranlıqlardı qarşı...

27.VII - 10.X.1990

